

Neşir: İbn Abbas, *Luğâtü'l-Ḳurʿân* (Kahire 1946); Nuaymî, *Dûrü'l-Ḳurʿân fî Dimaşk* (Dimaşk 1946; Beyrut 1973, 1982); İbn Cinnî, *el-Elfâzü'l-mehmûze* (Dimaşk 1947); İbn Asâkir, *Târîhu medîneti Dimaşk* (I. cilt ile II. cildin bir kısmı, Dimaşk 1951, 1954); Azmzâde Esad Paşa, *Kitâbü'l-Vakf* (Dimaşk 1953); Safe-dî, *Ümerâ'ü Dimaşk fi'l-İslâm* (I-III, Kahire 1956-1960); Zehebî, *Siyerü a'lâmi'n-nübelâ* (I. cilt, Kahire 1956); Şemsüleimme es-Serahsî, *Şerhu's-Siyeri'l-kebîr (li-Muhammed b. Hasan eş-Şeybânî)* (I-III, Kahire 1957-1960); Zehebî, *el-İber fî haberî men ğaber* (I-V, Küveyt 1960-1966, Fuâd Seyyid'le birlikte); Müerric es-Sedûsî, *Kitâbü Ḥazî min ne-sebi Ḳureyş* (Kahire 1380/1960; Beyrut 1396/1976); Ebü'l-Fidâ İbn Kesîr, *Mevlidü Resûlillâh şallallâhü 'aleyhi ve sellem* (Beyrut 1961); Ebü Bekir İbnü'l-Enbârî, "Şerhu (ġarîbi) ħutbeti 'Âişe Ümmi'l-mü'minin fî ebihâ Ebî Bekr eş-Şiddîk" (*MMĀDm.*, XXXVII [1962], s. 414-427; 2. bs., Beyrut 1980); Süyûtî, *el-Müstazraf min aĥbârî'l-cevârî* (Beyrut 1963); İbn Şihâb ez-Zührî, *Tenzilü'l-Ḳurʿân* (Beyrut 1963); İbn Hazm – İbn Saîd – Şekundî, *Fezâ'ilü'l-Endelüs ve ehlihâ* (Beyrut 1968); *Divânü Ebî Mihcen eş-Şekafî* (Beyrut 1970); *el-Ḳaşidetü'l-yetîme li-Duġle el-Menbicî bi-rivâyeti 'Alî b. el-Muĥassin et-Tenûhî* (Beyrut 1970); Ebü'l-Ferec el-İsfahânî, *Kitâbü Edebi'l-ġurebâ* (Beyrut 1972); İzzeddin İbn Abdüsselâm, *Mün-yetü's-sûl fî tafzîli'r-Resûl şallallâhü 'aleyhi ve sellem* (Beyrut 1981); *Şî'rü Yezîd b. Mu'âviye* (Beyrut 1982); Takıyyüddin İbn Teymiyye, *el-Emr bi'l-ma'rûf ve'n-nehî 'ani'l-münker* (Beyrut 1984) (Müneccid'in telif ve tahkik ettiği eserlerin tam listesi için bk. Abdülkerîm el-Yâfi, s. 471-498).

BİBLİYOGRAFYA :

Ĥaflü tekrîmi'd-duktür Şelâhaddîn el-Müneccid fî işneyniyeti 'Abdilmaĥşûd Ĥücâ fî Cidde, Cidde 1410/1989, s. 36, ayrıca bk. tür. yer.; Abdülkerîm el-Yâfi, "Şelâhaddîn el-Müneccid el-bâĥiş ve'l-muĥaĥķķık", *Maĥâlât ve dirâsât mühdât ile'd-duktür Şelâhaddîn el-Müneccid*, London 1423/2002, s. 1-19, 471-498; İrfân Nizâmeddin, "Şelâhaddîn el-Müneccid kemâ 'arafüh", a.e., s. 21-36; Abdüssettâr el-Havecî, "İshâmâtü Şelâhaddîn el-Müneccid fî te'şîli 'ulümü'l-maĥtûti'l-'Arabî", a.e., s. 45-57; Kayser Mûsâ ez-Zeyn, "Fennü kitâbeti'l-maĥâlî't-târîhî fînde Şelâhaddîn el-Müneccid", a.e., s. 59-109; "Mesredü buĥûsi'd-duktür Şelâhaddîn el-Müneccid el-mensûre mürettebeten ĥasebe sinî neşrihâ", a.e., s. 471-498; Vedî Fîlestîn, "Şelâhaddîn el-Müneccid fî Mışır", a.e., s. 37-43; a.mlf., "Şelâhaddîn el-Müneccid fî Mışır", *Vedî Filisîn*

yetehaddesü 'an a'lâmi 'aşrih, Dimaşk 1424/2003, I, 291; Hüsâm Abdüzzâhir, *Sindbâdü'l-maĥtûât Şelâhaddîn el-Müneccid*, Kahire 2004, tür.yer.; İsam Muhammed eş-Şentî, "Şelâhaddîn el-Müneccid ve'l-maĥtûât ve't-taġrîb", *MMMA* (Kahire), XXXV/1-2 (1412/1991), s. 197-212; a.mlf., "Cühûdü'l-Müneccid fî ĥidmeti't-türâs", *el-'Arab*, XL/1-2, Riyad 1425/2004, s. 73-88; a.mlf., "Cühûdü'l-Müneccid fî ĥidmeti't-türâs", *Şevâmiĥu'l-muĥaĥķķîkin*, II, Kahire 2008, s. 145-155; Faysal el-Hafyân, "Şelâhaddîn el-Müneccid fâris lem yeteraccl yevmen", a.e., II, 156-168; Ali Bulut, "Şelâhaddîn el-Müneccid ve Tahkik ilmindeki Yeri", *Doġu Araştırmaları*, sy. 11, İstanbul 2014, s. 71-86.

ALİ BULUT

MÜNİRİ AMÂSÎ

(منيرى أماسى)

(ö. 927/1521 [?])

Divan şairi.

Mihr ü Müşteri adlı mesnevisinin müellif nüshasında adını Münîrî b. Mehmed şeklinde kaydeder. Amasyalı olduğundan Amâsî (Amasyevî) nisbesiyle anılır. Babası Mehmed Efendi, II. Bayezid döneminde Erkân-ı Divân'da nişancılık yapmıştır (Erünsal, sy. 10-11 [1981], s. 318). Münîrî'den bahseden Latîfî, Kınalızade Hasan Çelebi, Gelibolulu Âlî, Kafzâde Fâizî ve Tayyazâde Atâ ismiyle ilgili bir bilgi vermezken *Amasya Tarihi*'nde Münîrî Mehmed Çelebi ve Münîrî Efendi olarak geçer. Bursalı Mehmed Tâhir adını Münîrî İbrâhim Çelebi, *Tuĥte-i Nâilî ve Amasya Meşâhiri* müellifleri İbrâhim Çelebi diye kaydetmişlerse de bunun yanlış olduğu anlaşılmaktadır. Münîrî, II. Bayezid'in ve oğlu Şehzade Ahmed'in (ö. 918/1512) teveccühünü kazanarak musâhibleri arasına girdi. Hattın bütün türlerinde yazı yazdığı bildirilen şair (*Mihr ü Müşteri*, 431. beyit), muhtemelen Osmanlı hat ekolünün kurucusu Amasyalı Şeyh Hamdullah'ın (ö. 926/1520) talebelerindedir. *Mihr ü Müşteri* mesnevisindeki ifadelerinden nişancılık görevinden önce Osmanlı ordusunda uzun süre sipahilik yaptığı anlaşılmaktadır. Münîrî fazla tanınmadığı için yeterince takdir görmemiş, yaşadığı sıkıntılardan dolayı talihtinden şikâyet etmiştir. Divanındaki bir mersiyesinde 887'de (1482) veba salgını yüzünden Ali ve Ferah ismindeki iki evlâdını birer hafta arayla kaybettiğini yazar (Ersoy, Kaside 29). *Osmanlı Müellifleri*'nde 927 (1521) yılında Sofya'da vefat ettiğine dair bir bilgi yer almakta (II, 409), Evliya Çelebi de *Seyahatnâme*'sinde Amasya'daki ziyaretgâhlardan bahsederken bizzat gördüğü ziyaretgâhlar arasında Münîrî-

nin türbesini de zikretmektedir (II, 192). Diğer kaynakların hiçbirinde Münîrî'nin ölüm tarihi ve yeri hakkında bilgi verilmemektedir.

Döneminin önemli âlimleri arasında sayılan Münîrî, II. Bayezid ve Şehzade Ahmed'in yakın meclislerinde bulunmuş, bir divan tertip etmiş, Türkçe'ye ve Farsça'ya hâkim bir şair, klasik Türk edebiyatının en hacimli manzum siyerini yazacak kadar İslâm tarihine vâkıf bir tarihçidir. Biyografik eserlerin tamamında Şehzade Ahmed devri şair, kâmil ve ârifleri arasında gösterilir. Münîrî'nin hemen bütün ömrü Amasya'da geçmiştir. Bazı kaynaklarda ilmî yönü şairliğinden üstün tutulsa da Türkçe ve Farsça şiirlerinden oluşan divanı, *Mihr ü Müşteri* mesnevisi ve *Siyer-i Nebî*'si onun klasik Türk edebiyatının velûd müellifleri arasında zikredilmesini gerektirmektedir. Divan şiirinin hemen bütün nazım şekillerinde yazmakla birlikte daha çok gazel tarzında başarılı olmuştur. Birçok divan şairine nazîre yazdığından (*Mecmau'n-nezâ'ir*'de altmış dört, *Pervâne Bey Mecmuası*'nda elli bir şaire nazîre) bir nazîre şairi olarak da değerlendirilebilir. Eserlerinde yeknesaklıktan uzak, anlamlı kelimelerle örülü, canlı ve renkli bir anlatım hâkimdir. Ayrıca şiirlerinde pek çok arkaik kelimeye rastlanır. Necâtî Bey'le başlayıp Zâtî ile devam eden mahallî tabirler kullanma, atasözleri ve deyimleri şiire yerleştirme geleneğinde Münîrî'nin de başarılı olduğu belirtilir. Cinas sanatına olan hâkimiyetinden dolayı cinasın bütün türlerini başarıyla uygulamıştır.

Eserleri. 1. *Divan*. 1502 yılında tamamlanan eser Türkçe ve Farsça şiirlerden oluşmaktadır. Divanın Türkiye'de bir (İÜ Ktp., TY, nr. 5580 müstensihî Sultan III. Murad), Avrupa kütüphanelerinde iki (Vatikan Ktp., Turco, nr. 230; Avusturya Millî Ktp., nr. 654) nüshası tesbit edilmiştir. Divanda yirmi dokuz kaside, iki mesnevi, iki terciibend, bir Farsça tahmîs (Hâfız-ı Şîrâzî'den), bir murabba'-ı mütekerrir, 150 Farsça, 330 Türkçe gazel, Farsça bir tarih kıtası, dokuz müfred, biri Farsça on yedi muamma ve ikisi Farsça yirmi bir tuyuġ yer alır. Şairin Türkçe kasidelerinde Bursalı Ahmed Paşa ve Edirneli İvazpaşazâde Atâî, Farsça kasidelerinde Zâhir-i Fâr-yâbî ve Selmân-ı Sâvecî'nin etkisi görülür. Türkçe gazellerinde Ahmed Paşa, Şeyhî ve Ahmedî'den, Farsça gazellerinde Hâfız-ı Şîrâzî'den etkilenmiştir. Ayrıca on yedi Farsça gazeli Hâfız-ı Şîrâzî'ye nazîredir. Mesnevi sahasında Ahmedî ve Şeyhî'yi "bu

Münîrî divanının ilk iki sayfası (Millet Ktp., Ali Emîrî Efendi, Manzum, nr. 1185)

fennin piri” addeder. Toplam 4000 beyit içeren divan üzerinde bir yüksek lisans tezi (Ayten Akmandor, 1980, bk. bibl.) ve üç nüshasının karşılaştırılmasıyla doktora tezi (Ersen Ersoy, 2010, bk. bibl.) hazırlanmıştır. **2. Mihr ü Müşterî.** Assâr-ı Tebrîzî'nin aynı adlı eserinden çeviridir. Türk edebiyatında manzum *Mihr ü Müşterî* mesnevilerinin en meşhuru olup kronolojik açıdan ikinci çeviridir ve 6011 beyitten ibarettir. Bilinen iki nüshasından biri müellif hattı olup 9 Şevval 892 (28 Eylül 1487) tarihinde tamamlanmıştır (British Library, Or., nr. 7742), diğer nüshası Millet Kütüphanesi'nde kayıtlıdır (Ali Emîrî Efendi, Manzum, nr. 1185). Bu eser üzerinde Ayten Akmandor doktora tezi hazırlamıştır (1983, bk. bibl.). **3. Manzum Siyer-i Nebî.** Mesnevi şeklinde yazılmış ve yedi cilt halinde tertip edilmiştir. 866 varak ve 32.475 beyitlik hacmiyle Türk edebiyatında bilinen en uzun manzum siyer kitabıdır. Tesbit edilen tek nüshası Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde kayıtlıdır (Koşuşlar, nr. 994-995). Mustafa b. Hacı Muhammed b. Mahmûd tarafından 930 (1524) yılında istinsah edilen eserin 1502'den önce tamamlanmış olduğu düşünülmektedir. Şair eserini hiç kimseden karşılık beklemeden sadece Allah'ın rızasını kazanmak ve Hz. Peygamber'in şefaatine nâil olmak için yazdığını söyler. Bundan

dolayı herhangi bir devlet büyüğüne ithaf edilmemiştir. Kaynakları arasında Ebû'l-Hasan el-Bekrî el-Kasasî, İbn İshak, hadis râvilerinden Kâ'b el-Ahbâr ile Türk edebiyatından Erzurumlu Kadı Darîr'i zikreder. Eserin I. cildi tevhid, münâcât, “sebebi te'lif”, “âgâz-ı kitâb-ı siyer” başlıklarından sonra Hz. Âdem'in fitratının tavsifiyle başlar, VII. ciltte Mekke'nin fethi ve Hz. Peygamber'in vefatı ile sona erer. Hz. Muhammed'in hayatı, ailesinin ve ashabının yaşadığı olaylar, müşriklerle mücadeleleri, mucizeleri, mi'râcı, hicreti, gazâları, samimi ve akıcı bir üslûpla anlatılır. Eserde Hz. Ali ve Hamza gibi İslâm bayraktarlarının kahramanlık hikâyelerinin ön plana çıkarılması, Anadolu'da yaşayan gelenek ve göreneklerin eser boyunca canlı tutulması, atasözleri ve deyimlerle bezenmesi birleştirici bir unsur olarak yazıldığını gösterir. *Siyer-i Nebî*'nin tamamı üzerinde dört doktora tezi yapılmıştır (Ümran Ay, 2007, MÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü; Reyhan Çorak, 2010, MÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü; Mustafa Özkat, 2011, MÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü; Yılmaz Top, 2011, MÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü). Münîrî'nin *Osmanlı Müellifleri* ve *Amasya Tarihi'nde bahsedilen Tezkiretül'ı-Vekâyi'* (*Mecmûa-i Târihiyye*) ve *Münşeat Mecmûası* henüz ele geçmemiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

- Divân-ı Münîrî* (haz. Ayten Akmandor, yüksek lisans tezi, 1980), AÜ DTCF; *Münîrî ve Mihr ü Müşterî Mesnevisi* (haz. Ayten Akmandor, doktora tezi, 1983), AÜ DTCF; *Münîrî (öl. 1521 ?)'nin Manzum Siyer-i Nebî'si-Cilt: 1 (İnceleme-Metin)* (haz. Ümran Ay, doktora tezi, 2007), MÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü; *Münîrî'nin (öl. 1521 ?) Manzum Siyer-i Nebî'si-Cilt: 2-3 (İnceleme-Metin)* (haz. Reyhan Çorak, doktora tezi, 2010), MÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü; *Münîrî (öl. 1521 ?)'nin Manzum Siyer-i Nebî'si-Cilt: IV-V (İnceleme-Metin)* (haz. Mustafa Özkat, doktora tezi, 2011), MÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü; *Münîrî (öl. H. 927/M. 1521)'nin Manzum Siyer-i Nebî'si (6-7. Cilt) (İnceleme-Metin)* (haz. Yılmaz Top, doktora tezi, 2011), MÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü; *Edirneli Nazmî, Mecmau'n-Nezâir: İnceleme-Tenkittli Metin* (haz. M. Fatih Köksal, doktora tezi, 2001), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; *Pervâne b. Abdullah, Mecmûa, TSMK, Bağdat Köşkü, nr. 406; Latîfî, Tezkiretül'ı-Şuş'arâ ve tabsiratül'n-nuzamâ* (haz. Rıdvan Canım), Ankara 2000, s. 509; *Kühnü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı* (haz. Mustafa İsen), Ankara 1994, s. 164; *Kınalızâde, Tezkiretül'ı-Şuarâ* (haz. İbrahim Kutluk), Ankara 1981, s. 924; *Kafzâde Faizi'nin Zübdetül'eş'ar'ı* (haz. Bekir Kayabaşı, doktora tezi, 1997), İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 509; *Evliya Çelebi, Seyahatnâme, II, 192; Tayyârzâde Atâ, Osmanlı Saray Tarihi: Târih-i Enderun* (haz. Mehmet Arslan), İstanbul 2010, IV, 193; *Osmanlı Müellifleri, II, 409; Amasya Tarihi, III, 243, 248, 249; Osman Fevzi Olcay, Amasya Şehri Tarihi, İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı, nr. B.00002, vr. 46^b; a.mlf., Amasya Meşâhiri, İÜ Ktp., Nâdir Eserler, TY, nr. 9382, s. 150; Joseph Purgstall Hammer, *Geschichte der Osmanischen Dichtkunts bis auf unsere zeit*, Hartleben 1836-1838, I, 304-305; Mehmet Nâil Tuman, *Tuhfe-i Nâilî* (haz. Cemâl Kurnaz – Mustafa Tatcı), Ankara 2001, II, 984; Ersen Ersoy, *II. Bayezit Devri Şairlerinden Münîrî, Hayatı, Eserleri ve Divanı: İnceleme-Tenkittli Metin* (doktora tezi, 2010), MÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü; Günay Kut, “British Museum'daki Bazı Önemli Türkçe Yazmalar ve Tevaif-i Aşere'den Taife-i Bektaşyan”, *TDAY Belleten* (1971), s. 209-210; İsmail E. Erünsal, “Türk Edebiyatı Tarihinin Arşiv Kaynakları-ı: II. Bayezid Devrine Ait Bir İn'âmât Defteri”, *TED*, sy. 10-11 (1981), s. 318.*

ÜMRAN AY

MÜNZEVÎ, Ali Nakî

(علی نقی منزوی)

(1923-2010)

İranlı araştırmacı,
bibliyografya yazarı.

Irak'ın Sâmerâ şehrinde doğdu. Babası tanınmış âlim ve biyografi yazarı Âgâ Bü-zürg-i Tahrânî'dir. Sâmerâ ve Necef'te öğrenim gördü. İlk Farsça ve Arapça derslerini, dinî ve edebî bilgileri babasından ve amcası Muhammed İbrâhîm'den aldı. 1935'te ailesiyle birlikte gittiği Necef'te Seyyid Kâzım Yezdî Medresesi'nde Şeyh